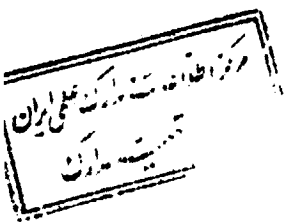

سنة ١٩٩١

٣٢١٩٧

۱۳۷۹ / ۱۷ / ۲۰

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته زبان و ادبیات فارسی
۹۵۹۲

موضوع

(حجابهای نفس در مثنوی‌های عطار نیشابوری)
(الهی‌نامه، مصیبت‌نامه، منطق‌الطیر، اسرار‌نامه)

استاد راهنما:

دکتر سید علی محمد سجادی

استاد مشاور:

دکتر سید جعفر حمیدی

تحقیق و تالیف:

حمیدرضا نقی‌پور

۳۲۱۹۷

**تقدیم به روح بلند
برادر شهیدم
حسب نقی پور**

برخود فرض می‌دانم که از صمیم قلب، رسالهٔ
حاضر را تقدیم کنم به پیشگاه:

* اساتید فرزانه‌ام که عمری ریزه‌خور خوان دانش
آنان بوده‌ام.

* پدر و مادر رنج کشیده‌ام که راه سعادت خویش
را از شیار فقر دست‌های پینه بستهٔ آنان پیموده‌ام.
* همسر صبور و قدرشناسم که به حق یاریگر
حقیر در این راه دشوار بوده‌است.

* فرزند خردسالم اویس که تحصیل باعث فراق او
از پدر و مادر گردید.

* برادران عزیز و خانوادهٔ همسر که مشوقین
راهم بوده‌اند.

* دوستان گرامی و فاضلم به خصوص سرور
ارجمندم جناب آقای عینعلی آزادیان که هرچه دارم
از ارشاد اوست.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱.....	پیشگفتار.....
	فصل اول - حجاب و نفس در لغت
۱.....	پیشگفتار.....
	فصل اول - حجاب و نفس در لغت
۵.....	بخش اول - حجاب در لغت.....
۷.....	انواع حجاب.....
۸.....	۱- حجاب نفس.....
۸.....	۲- حجاب عقل.....
۸.....	۳- حجاب سر.....
۸.....	۴- حجاب روح.....
۹.....	۵- حجاب خفی.....
۱۱.....	بخش دوم - نفس در لغت.....
۱۵.....	انواع نفس.....
۱۷.....	۱- نفس اماره.....
۱۷.....	۲- نفس بهیمی.....
۱۷.....	۴- نفس فلکی.....
۱۸.....	۴- نفس قدسی.....
۱۸.....	۵- نفس کل.....
۱۸.....	۶- نفس مطمئنه.....
۱۹.....	۷- نفس ناطقه.....
۱۹.....	۸- نفس نامیه.....

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۰	۹- نفس نیاتی.....
۲۰	۱۰- نفس انسانی.....
۲۱	۱۱- نفس حیوانی.....
۲۱	۱۲- نفس رحمانی.....
۲۲	۱۳- نفس عاقل.....
۲۲	۱۴- نفس لوّامه.....
۲۲	۱۵- نفس معیشت.....
۲۳	۱۶- نفس منطبعه.....

فصل دوم - حجاب و نفس در قرآن و کلام معصومین

۲۵	بخش اول - حجاب در قرآن.....
۲۶	معانی حجاب در قرآن.....
۲۶	۱- مفهوم ظاهری.....
۳۰	۲- حجاب غیر ظاهری و معنوی.....
۳۵	واژه‌های قرآنی در مفهوم حجاب.....
۳۵	۱- اِکْتَه.....
۳۷	۲- حجاب.....
۳۹	۳- ختم.....
۴۰	۴- ران.....
۴۰	۵- طبع.....
۴۳	۶- غشاوه.....
۴۴	۷- غطاء.....
۴۷	بخش دوم - نفس در قرآن.....

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
مفاهیم نفس در قرآن از دیدگاه روان‌شناسی.....	۴۸
معانی و تقسیمات نفس در قرآن.....	۴۹
۱- تن «نَفْسٍ وَاحِدَةٍ».....	۴۹
۲- خود (خویش).....	۵۰
۳- جان و دل.....	۵۱
۴- نفس زاکیه «وجود پاک».....	۵۱
۵- نفس اماره.....	۵۲
۶- نفس لَوَامِه.....	۵۶
۷- نفس مطمئنّه.....	۵۷
بخش سوم - حجاب در حدیث.....	۶۰
بخش چهارم - نفس در حدیث.....	۶۲
ماهیت نفس در حدیث.....	۶۳
تزکیه نفس.....	۶۵
متابعان نفس، مخالفان نفس.....	۶۶
بخش پنجم - حجاب در نهج البلاغه.....	۶۹
حجاب در کلام امیرالمومنین علی (ع).....	۷۰
معانی حجاب در نهج البلاغه.....	۷۰
۱- پوشش و نقاب زنان.....	۷۰
۲- پرده عظمت و قدرت.....	۷۱
۳- پنهان شدن و مخفی گردیدن.....	۷۲
۴- پرده و حایل بین انسان و قیامت.....	۷۲
۵- امور غیبی و نهانی.....	۷۴
۶- بروج و کرات فلکی.....	۷۴

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷۵	بخش ششم - نفس در نهج البلاغه
۷۶	۱- نفس امّاره
۸۰	۲- شخص، کس
۸۰	۳- وجود
۸۰	۴- جان
۸۰	۵- همت
۸۱	فصل سوم - حجاب و نفس در اصطلاح صوفیه و فلاسفه
۸۲	بخش اول - حجاب در عرفان
۸۳	حجاب در عرفان و متون عرفانی
۸۵	حجاب چیست؟
۸۵	چرا حجاب آفریده شد؟
۸۷	انواع حجاب
۸۸	حجاب رینی، حجاب غینی
۹۱	حجابهای نورانی - حجابهای ظلمانی
۹۲	حجابهای مراتب وجود
۹۵	تعداد حجاب
۱۰۲	نمونه‌هایی از حجب نورانی
۱۰۳	۱- نماز
۱۰۳	۲- علم و معرفت
۱۰۴	۳- عقل
۱۰۵	۴- قرآن
۱۰۶	نمونه‌های حجاب ظلمانی

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۰۶.....	۱- دنیا و نعمت آن.....
۱۰۷.....	۲- هستی و وجود سالک.....
۱۱۰.....	بخش دوم - نفس در عرفان.....
۱۱۱.....	نفس در عرفان و متون عرفانی.....
۱۱۳.....	نفس چیست؟.....
۱۱۶.....	نفس و روح.....
۱۱۸.....	صفات نفس.....
۱۱۹.....	۱- شهوت.....
۱۱۹.....	۲- ظلمت.....
۱۲۰.....	۳- بدفرمایی.....
۱۲۰.....	۴- هوا و غضب.....
۱۲۰.....	۵- شقاوت.....
۱۲۱.....	۶- شرارت.....
۱۲۱.....	۷- رعنائی.....
۱۲۱.....	۸- کفرجویی.....
۱۲۲.....	۹- پستی.....
۱۲۲.....	۱۰- شومی.....
۱۲۲.....	۱۱- جفاکاری.....
۱۲۲.....	۱۲- کافری.....
۱۲۳.....	۱۳- نافرمانی.....
۱۲۳.....	تزکیهٔ نفس، مبارزه با نفس.....
۱۲۸.....	تقسیمات نفس در عرفان.....
۱۳۲.....	تشبیهات و تمثیلات نفس.....

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۳۲	۱- نفس بت است
۱۳۲	۲- نفس پیاده و نوآموز است
۱۳۲	۳- نفس خانه پنج در است
۱۳۳	۴- نفس خراست است
۱۳۳	۵- نفس خوک است
۱۳۳	۶- نفس دد است
۱۳۴	۷- نفس زندان است
۱۳۴	۸- نفس روباه است
۱۳۴	۹- نفس دیو است
۱۳۵	۱۰- نفس شراب است
۱۳۵	۱۱- نفس شهر لوط است
۱۳۵	۱۲- نفس سگ است
۱۳۷	۱۳- نفس ششدره نرد است
۱۳۸	۱۴- نفس صفحه شطرنج است
۱۳۸	۱۵- نفس فرعون است
۱۳۸	۱۶- نفس مس است
۱۳۹	۱۷- نفس نمرود است
۱۳۹	۱۸- نفس نقاش است
۱۴۰	بخش سوم - نفس در فلسفه
۱۴۳	وجود نفس
۱۴۵	ماهیت نفس
۱۴۶	الف) نفس نباتی
۱۴۶	ب) نفس حیوانی

صفحه

عنوان

ج) نفس انسانی ۱۴۶

فصل چهارم - عطار و عرفان

بخش اول - عطار، احوال و آثار او ۱۵۳

عطار کیست؟ ۱۵۴

تولد و مرگ ۱۵۵

مقام عرفانی عطار ۱۵۶

پیر در دیدگاه عطار ۱۵۸

آثار عطار ۱۶۱

مختصری دربارهٔ مثنوی‌های عطار ۱۶۴

الف) الهی نامه ۱۶۴

ب) مصیبت نامه ۱۶۶

ج) منطق الطیر ۱۷۰

د) اسرارنامه ۱۷۴

بخش دوم - عرفان اسلامی اساس و ۱۷۸

اصول آن ۱۷۸

عرفان و تصوف اسلامی و ریشهٔ آن ۱۷۹

۱- مسیحیت ۱۷۹

۲- مکاتب هندی ۱۸۲

۳- افلوطین و نوافلاطونیان ۱۸۳

۴- ریشهٔ لغوی تصوف ۱۸۴

۵- صوفی و تصوف ۱۸۵

اسفار اربعه ۱۹۳

عنوان

صفحه

- ۱۹۵ قصه معراج حضرت محمد (ص)
- ۲۰۱ نگاهی گذرا به آثاری که درباره سیر و سلوک نوشته شده است

فصل پنجم - حجابهای نفس

- ۲۰۶ در مثنوی های عطار نیشابوری
- ۲۰۷ بخش اول - حجابهای نورانی
- ۲۰۸ حجابهای نورانی در مثنویهای عطار
- ۲۰۸ ۱- جمال بی حد خداوند
- ۲۰۹ ۲- صبر
- ۲۱۰ ۳- عبادت و نماز
- ۲۱۳ ۴- عقل
- ۲۱۷ سایر موارد عقل در مثنویهای عطار
- ۲۱۷ مصیبت نامه
- ۲۱۸ منطق الطیر
- ۲۱۸ ۵- علم
- ۲۲۰ بخش دوم - حجابهای ظلمانی
- ۲۲۱ ۱- آرزو
- ۲۲۴ ۲- آرزو و طمع
- ۲۲۹ سایر موارد حرص در مثنویهای شیخ عطار
- ۲۲۹ مصیبت نامه
- ۲۲۹ اسرار نامه
- ۲۳۰ الهی نامه
- ۲۳۰ ۳- افسردگی

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۳۱	۴- بُخل
۲۳۳	۵- بدگمانی
۲۳۵	۶- بصیرت نداشتن
۲۳۷	۷- بی امر حق به کاری پرداختن
۲۳۸	۸- بیدردی
۲۴۰	سایر موارد بیدردی در مثنویهای عطار
۲۴۰	مصیبت نامه
۲۴۱	۹- پیر نداشتن
۲۴۴	۱۰- تحیر
۲۴۶	۱۱- ترس از مرگ
۲۴۸	۱۲- تعصب
۲۵۰	۱۳- تفاخر
۲۵۲	۱۴- تقلید
۲۵۴	۱۵- تکبر
۲۵۸	سایر موارد تکبر و غرور در مثنویها
۲۵۸	الهی نامه
۲۵۹	منطق الطیر
۲۵۹	در اسرار نامه
۲۵۹	۱۶- تن و توجه به آن
۲۶۰	۱۷- جاه و مقام
۲۶۳	۱۸- جبن
۲۶۴	۱۹- جهل
۲۶۵	۲۰- حسد

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۶۷	۲۱- حيله و مكر.....
۲۶۸	۲۲- خشم.....
۲۶۹	۲۳- خور و خواب.....
۲۷۳	سایر موارد خور و خواب در مثنویها.....
۲۷۳	الهی نامه.....
۲۷۳	مصیبت نامه.....
۲۷۳	منطق الطیر.....
۲۷۴	۲۴- خلق و توجه مدح آنان.....
۲۷۵	۲۵- خودرایی، خودبینی، خودپسندی.....
۲۷۸	الهی نامه.....
۲۷۹	مصیبت نامه.....
۲۷۹	اسرار نامه.....
۲۸۰	۲۶- خیال و پندار خام.....
۲۸۱	۲۷- دعوی و لاف و گزاف.....
۲۸۳	۲۸- دنیا و دلبستگی به آن.....
۲۸۸	سایر موارد دنیا در مثنویها.....
۲۸۸	الهی نامه.....
۲۸۹	مصیبت نامه.....
۲۹۰	منطق الطیر.....
۲۹۰	اسرار نامه.....
۲۹۰	۲۹- دوری از ارشاد و لطف حضرت محمد (ص).....
۲۹۲	۳۰- دوئی.....
۲۹۳	۳۱- ربا.....

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۹۵	۳۲- ریا و زرق
۲۹۷	۳۳- زن و فرزند
۲۹۹	۳۴- سستی و ضعف
۳۰۱	۳۵- سهل دانستن نماز و کاهلی در ادای آن
۳۰۴	۳۶- سیری شکم
۳۰۷	۳۷- شرک
۳۰۸	۳۸- شهوت
۳۱۲	۳۹- شیطان
۳۱۵	۴۰- ظاهر بینی و ظاهر سازی
۳۱۸	۴۱- ظلم و ستم
۳۱۹	۴۲- عاقبت طلبی
۳۲۰	۴۳- عجب
۳۲۱	۴۴- عصیان
۳۲۲	۴۵- عیب جویی
۳۲۵	۴۶- غرور و مال
۳۲۶	۴۷- غفلت
۳۲۹	سایر موارد حجاب غفلت در مثنوی‌ها
۳۲۹	الهی نامه
۳۳۰	مصیبت نامه
۳۳۰	اسرارنامه
۳۳۱	۴۸- غیبت
۳۳۳	۴۹- غیر حق
۳۳۵	۵۰- کینه